

ОСОБЛИВОСТІ БІЛІНГВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ:
НОВИЙ ПОГЛЯД НА АУДІОВІЗУАЛЬНІ ЗАСОБИFEATURES OF BILINGUAL LEARNING:
A NEW LOOK AT AUDIOVISUAL TEACHING MATERIALS

Білінгвальне навчання спрямоване на формування предметної професійної компетентності шляхом розвитку іншомовної компетентності, в основу якого закладено принцип інтеграції знань. Серед сучасних засобів навчання іноземних мов виокремлюють аудіовізуальні як інтеграцію візуальних та аудіальних засобів. За їх допомогою здійснюється когнітивна візуалізація дидактичних об'єктів. Метою візуалізації є підтримка логічних операцій у всіх видах навчальної діяльності: аналіз, синтез, порівняння, пошук зв'язків і відношень, систематизація, висновки тощо. Функціями візуалізації є розвиток фантазії, концентрація уваги, асоціативність мислення та інші. У практичній же діяльності для підтримки візуалізації використовують сучасні засоби візуалізації: скрайбінг, скетчноутінг, інтелект-карти. До аудіовізуальних засобів належать озвучені комп'ютерні програми, озвучені візуальні статистичні засоби (презентації), візуально динамічні засоби (відео-ролики) тощо.

Вибір засобів білінгвального навчання здійснюється з урахуванням характеру пізнавальної діяльності та етапу навчання. На етапі ознайомлення аудіовізуальні засоби передбачають активне відтворення умов діяльності, на етапі усвідомлення – пояснення способів діяльності та логічний виклад її послідовності, на етапі запам'ятовування – активізацію пізнавальної діяльності проблемними методами, на етапі використання – закріплення вмінь за допомогою вправ. Використовуючи аудіовізуальні засоби навчання, необхідно враховувати психологічні особливості уваги: зосередженість, стійкість, обсяг, розподіл, переключення. Аудіовізуальні засоби навчання дають змогу подавати інформацію в потрібній послідовності й у потрібних пропорціях, акцентувати на тих частинах об'єкта, які в цей момент є предметом освоєння під час білінгвального навчання. За допомогою підтримки і супроводу білінгвального навчання сучасними аудіовізуальними засобами освітній процес стає більшою мірою керованим, інструменталізованим, проєктно-моделним, прогнозованим.

Ключові слова: білінгвальне навчання, візуалізація навчання, аудіовізуальні засоби, спостереження, увага.

Bilingual education is aimed at the formation of subject professional competence through the development of foreign language competence, which is based on the principle of integration of knowledge. Among modern means of teaching foreign languages, audiovisual is distinguished as the integration of visual and audio means. They are used for cognitive visualization of didactic objects. The purpose of visualization is to support logical operations in all types of educational activities: analysis, synthesis, comparison, search for connections and relationships, systematization, conclusions, etc. Visualization functions are: development of imagination, concentration, associative thinking and others. In practice, to support the visualization such modern visualization tools as scribing, sketching, intelligence maps are used. Audiovisual means include sound computer programs, sound visual statistics (presentations), visually dynamic means (videos), and so on.

The choice of bilingual education is made by taking into account the nature of cognitive activity and the stage of learning. At the stage of acquaintance audiovisual means provide active reproduction of conditions of activity, at the stage of awareness – explanation of ways of activity and logical statement of its sequence, at the stage of memorization – activation of cognitive activity by problem methods, at the stage of use – consolidation of skills by means of exercises. It is necessary to take into account the psychological features of attention: concentration, stability, volume, distribution, switching. Audiovisual teaching aids allow to present information in the right sequence and in the right proportions, to focus attention on those parts of the object that are currently the subject of development during bilingual learning. With the support and the accompaniment of bilingual education by modern audiovisual means, the educational process becomes more manageable, instrumentalized, project-model, predictable.

Key words: bilingual learning, learning visualization, audiovisual means, observation, attention.

УДК 377.1

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/28.43>

Савка І.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
для гуманітарних факультетів
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Якимович Т.Д.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії і методики
технологічної освіти
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

Постановка проблеми в загальному вигляді.

В епоху інформаційного суспільства значна частина навчальної інформації передається візуальними каналами, оскільки відбулися значні зміни в засобах навчання, які реалізують унаочнення інформації і вплинули на організацію освітнього процесу. Сьогодення характеризується інтенсивним розвитком дистанційного навчання та використанням досягнень інформаційно-комп'ютерних технологій.

Це істотно змінює характер іншомовної підготовки. У таких умовах на перше місце виступають

засоби створення, візуалізації, передачі навчальної інформації. Проблема візуалізації в процесі білінгвального навчання, її роль, функції, способи застосування для вирішення низки дидактичних проблем порівняно з іншими педагогічними проблемами є малодослідженими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналізуючи наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, можна зазначити, що методичні засади навчання іноземних мов досліджували І. Локшина, О. Матвієнко, Є. Комаровська, Е. Гаєвська, Г. Четвертинська, М. Сова, Б. Лігара, В. Шупе-

ляк, зокрема профільної спрямованості, Г. Барабанова, О. Бернацька, Ю. Дегтярьова, Н. Пазюра, М. Бернс, М. Кенел та ін. У наукових дослідженнях особлива увага приділялась класифікації та особливостям використання технічних засобів у процесі вивчення іноземних мов.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як засвідчує аналіз наукової літератури, мало уваги приділено новим підходам до застосування аудіовізуальних засобів із метою білінгвального навчання.

Мета статті – проаналізувати нові можливості використання аудіовізуальних засобів навчання у процесі білінгвального навчання.

Виклад основного матеріалу. Білінгвальне навчання спрямоване на формування предметної професійної компетентності шляхом розвитку іншомовної компетентності. В основу такого навчання закладений принцип інтеграції знань. Інтеграція відбувається на міждисциплінарному рівні: іноземна мова (друга іноземна мова) – професійна дисципліна. Об'єктами вивчення стають інтегровані знання (ідеї, теорії, закони, факти, комплексні проблеми) [4, с. 53].

Засоби навчання створюються і застосовуються з огляду на цілі та задачі навчального процесу, а також конкретний предметний зміст навчальних дисциплін [3, с. 30]. Їх використання визначається методичною та організаційною доцільністю. Основною функцією засобів навчання є представлення навчальних матеріалів. У білінгвальному навчанні широко використовуються технічні засоби навчання – «обладнання (специфічні носії навчальних матеріалів) й апаратура, що застосовуються в навчальному процесі з метою підвищення його ефективності» [1, с. 117]. Серед сучасних засобів навчання виокремлюють та вивчають можливості інформаційних засобів [2].

На успішність білінгвального навчання впливає не лише педагогічно доцільна організація навчального процесу, а й науково обґрунтований вибір засобів навчання з урахуванням психологічних особливостей сприйняття навчальної інформації студентами, які поділяються на візуалів, аудіалів, кінетиків. Наукові дослідження стверджують, що лише у 60% досить розвинуті всі три способи сприйняття, в решти переважає один [6, с. 13].

Серед сучасних засобів навчання іноземних мов виокремлюють аудіальні та візуальні засоби навчання. Їх поєднання дає змогу збільшити обсяг інформації, яку необхідно засвоїти, приблизно на 35% і підняти ефективність занять на 20%. Це дає змогу впливати на студентів з урахуванням їхніх індивідуальних психічних особливостей (пам'яті, уваги, спостережливості). Крім того, це уможливує інтенсифікацію пізнавальної діяльності студентів, дає змогу доповнити освітній процес додатковою інформацією.

Нині в освіті є перспективним застосування когнітивної візуалізації дидактичних об'єктів. Під цим поняттям маються на увазі фактично всі наявні види візуалізації педагогічних об'єктів. Основна мета візуалізації в навчанні – підтримка логічних операцій у всіх видах навчальної діяльності, а найголовніше під час виконання аналітичних дій (аналіз, синтез, порівняння, пошук зв'язків і відношень, систематизація, висновок тощо). Серед функцій візуалізації також виділяють розвиток фантазії, концентрацію уваги, асоціативність мислення та інші. У практичній же діяльності для підтримки візуалізації використовують сучасні засоби візуалізації: скрайбінг (scribing), скетчноутінг (sketching), інтелект-карти (intelligence cards).

Розмаїття форм засобів візуалізації, які швидко зародилися, створило передумови для їх раціонального використання в галузі освіти з метою активізації навчальної діяльності студентів. Більшість навчальних візуальних засобів (конспекти, схеми, моделі тощо) відрізняються за критеріями:

- обсяг представленої інформації і складність роботи з нею;
- можливість систематизації ключових понять теми, яка вивчається, і їх деталізація;
- смислові (змістові) і логічні (функціональні) компоненти представлення знань і дій.

Традиційне вивчення мови пов'язане з діяльністю лівої півкулі головного мозку – абстрактним, логічно-математичним, тобто раціональним мисленням, що вимагає довгих вправ для накопичення інформації в довготривалій пам'яті, у той час як процеси засвоєння мови пов'язані з роботою правої півкулі – образним, музичним, соціальним, інтуїтивним, тобто емоційним, асоціативним мисленням, що дає змогу надовго запам'ятати інформацію одночасно з її сприйняттям. Навчання другій мові, що базується на змісті (content – based second language teaching), – це методика навчання, що допомагає розширити повну компетенцію завдяки такому змісту, котрий виходить за рамки звичайного заняття з іноземної мови як спеціального предмета. Фактично це і є білінгвальне навчання, коли одночасно з навчанням предмета педагог розширює та поглиблює мовну компетенцію студента.

Основних джерел передачі/сприйняття інформації в навчальному процесі чотири: звук, зображення, практична дія або все в комплексі. Саме спосіб передачі/сприйняття змісту навчання («роби, як я/вони»; «слухай, що кажуть», «дивись, що показують») [3, с. 49] ми вибрали для класифікації засобів навчання.

За способом передачі/сприйняття студентами навчальних матеріалів технічні засоби навчання поділяють на візуальні (візуальні статистичні засоби, візуально динамічні засоби, транспарант, комп'ютерні програми, Internet

тощо), аудіальні (звукові записи), кінестетичні і полімодальні [5, с. 153].

У разі використання аудіальних засобів навчальна інформація представлена у звуках, а в разі використання візуальних – у вигляді зображення. Кінестетичні засоби навчання сприяють передачі і сприйняттю інформації за допомогою практичних дій та інших відчуттів. У випадку полімодальних засобів навчання інформація рухається по кількох каналах сприйняття.

Аудіовізуальні засоби навчання – це інтеграція візуальних та аудіальних засобів, які розраховані на одночасну візуальну і аудіальну передачу/сприйняття інформації. До них належать озвучені комп'ютерні програми, озвучені візуальні статистичні засоби (презентації), візуально динамічні засоби (відеоролики) тощо. Додаткове завантаження візуального і слухового аналізаторів студента за допомогою аудіовізуальних засобів навчання уможливорює засвоєння ним більшого обсягу інформації.

Вибір засобів білінгвального навчання необхідно здійснювати з огляду на характер пізнавальної діяльності залежно від етапу навчання. Наприклад, на етапі ознайомлення аудіовізуальні засоби передбачають активне відтворення умов діяльності, на етапі усвідомлення – пояснення способів діяльності та логічний виклад її послідовності, на етапі запам'ятовування – активізацію пізнавальної діяльності проблемними методами, на етапі використання – закріплення вмінь за допомогою вправ [6, с. 27].

Використовуючи аудіовізуальні засоби навчання, необхідно враховувати психологічні особливості уваги. Зосередженість уваги – утримання уваги на одному об'єкті. Стійкість уваги, що навіть під час активної роботи з досліджуванним об'єктом може зберігатися 15–20 хвилин, а потім потрібне перемикання уваги, короткий відпочинок. Обсяг уваги – кількість об'єктів, символів, сприйманих одночасно з достатньою ясністю, що в нормі становить 7+2. Розподіл уваги – одночасна увага до кількох об'єктів і одночасне повне їх сприйняття. Зокрема, для кращого сприйняття матеріалу під час онлайн-навчання (Online learning) недоцільно бачити зображення усіх присутніх. Переключення уваги – переміщення уваги з одного об'єкта на інший (із лектора на презентацію).

Аудіовізуальні засоби навчання дають змогу подавати інформацію в потрібній послідовності й у потрібних пропорціях, акцентувати на тих частинах об'єкта, які є предметом освоєння під час білінгвального навчання. Використання аудіовізуальних засобів сприяє формуванню в студентів важливого вміння спостерігати. У процесі візуалізації відбувається винесення з внутрішнього плану на зовнішній мисленнєвих образів у процесі пізнавальної діяльності, причому форма цих образів стихійно визна-

чається за допомогою механізму асоціативної проєкції. При цьому якість інформації, що засвоюється студентами, підвищується завдяки її наочності, виділенню в графіках, діаграмах, схемах, таблицях, відеофрагментах, виокремлених структурних елементах та цілісних об'єктах.

Якщо цілеспрямовано розглядати білінгвальне навчання як процес і результат взаємодії внутрішнього і зовнішнього планів, то аудіовізуальні засоби служать головним механізмом, який забезпечує діалог між зовнішнім і внутрішнім планами діяльності. Цей механізм є дуже важливим із позицій підвищення пізнавального інтересу й організації процесу пізнання для всіх студентів зі сформованим візуальним каналом.

Про важливість використання аудіовізуальних засобів під час білінгвального навчання говорять такі аргументи: завдяки можливостям візуалізації великі обсяги інформації можна представляти в лаконічній, згорнутій, зручній і логічній формі, що своєю чергою сприяє інтенсифікації навчання; пізнавальні процеси мають враховувати індивідуальні особливості сприйняття інформації та спиратися на когнітивно-візуальні форми відображення знань. Через це і виникає інтенсивний пошук аудіовізуальних засобів передачі знань (знаки, символи, схеми, графи, матриці, таблиці тощо), які б забезпечували і стимулювали виконання психічно-пізнавальних процесів (сприйняття, запам'ятовування, відтворення інформації) на високому рівні й активізували процес навчання.

Висновки. Таким чином, за допомогою підтримки і супроводу білінгвального навчання сучасними аудіовізуальними засобами, використання різних способів і прийомів аналізу та відображення знань у візуальній формі освітній процес стає більшою мірою керованим, інструменталізованим, проєктно-модельним, прогнозованим, що дає змогу отримувати стійкі і передбачувані наперед результати навчання.

Великі перспективи для білінгвального навчання має дослідження можливостей візуально-кінестетичних засобів, що передбачають виконання графічних і практичних робіт без усного пояснення/викладу (наприклад, розпізнавання і визначення природних об'єктів, візуальні спостереження з подальшою реєстрацією явища), аудіально-кінестетичні, що базуються на прослуховуванні з подальшою дією (наприклад, виконанні практичних завдань за голосовими вказівками).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Буйницька О.П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 240 с.
2. Гороль П.К., Гуревич Р.С., Коношевський Л.Л., Шестопалюк О.В. Сучасні інформаційні засоби навчання : навчальний посібник. Київ : «Освіта України», 2007. 536 с.

3. Інноваційні методики навчання у професійно-технічній освіті : монографія / за ред. І.М. Козловської. Львів : Сполом, 2006. 172 с.

4. Ключковська І.М., Савка І.В., Якимович Т.Д. Дидактичні засади створення білінгвального підручника для студентів. *Освіта і наука: міжнародний науковий журнал*. 2020. Випуск 1(28). С. 51–55.

5. Стечкевич О., Якимович Т. Використання аудіовізуальних засобів навчання у професійно-

практичній підготовці майбутніх фахівців. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наук. пр. 2018. Вип. 52. Київ ; Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. С. 152–156.

6. Якимович Т.Д. Основи дидактики професійно-практичної підготовки : навчально-методичний посібник. Київ : Педагогічна думка, 2013. 136 с.